

Dickens på film

*Disse engelske skuespillere og
deres mageløse klassiker-fortolkning*

af Ib Monty

I gamle dage, dvs da filmen var massernes foretrukne form for underholdning, sagde man, at hvis Dickens havde levet i dag ville han have været manuskriptforfatter i Hollywood. I dag, da det er TV, som tryllebinder millionerne, ville man naturligvis med samme ret kunne sige, at den store engelske socialrealist og romancier ville have haft en fast kontrakt med BBC eller Channel Four og hans beretninger ville være kommet i serieform på skærmen i stedet for i hans ugeblade.

Dickens må være en af de mest filmede forfattere og blot en nødtørftig gennemgang af de mange visuelle gendigtninger af hans populære værker ville fylde lige så meget som en af hans romaner. En sådan gennemgang skal jeg føl-

gelig afholde mig fra her, men jeg har i øvrigt heller ikke lyst til at indlade mig i sammenlignende analyser, som mere hører hjemme bag universiteternes mure. Lad det blive ved nogle notater i anledning af udsendelsen af Christine Edwards seks timer lange film fra 1987 over Dickens' roman 'Little Dorrit', der udkom i årene 1855-57 i Dickens' magasin Household Words.

Dickens-film

Så vidt jeg nødtørftigt har kunnet efterforske var Biographs *Nicholas Nickleby* fra 1903 den første Dickens-film. Og allerede inden 1910, da filmene blev længere, var der gang i Dickens-filmatiseringerne. I 1908 lavede Essanay den første af talløse filmudgaver af 'A Christ-

mas Carol', hvoraf Richard Donners *Scrooged* er den hidtil sidste. Og i 1909 lavede Griffith *Cricket on the Hearth*.

Blandt de mere notable Dickens-filmatiseringer var vor egen A.W.Sandbergs fire film, der udsendtes i årene 1921-24, og hvormed vi som så ofte før og siden søgte at vinde verdens beva-genhed. De fire film prøvede at efterligne svenskerne, der havde vakt opmærksomhed med Selma Lagerlöf-filmene. Men Sandberg koncentrerede sig i en sådan grad om at skabe tids- og miljøægthed, at filmene fremstod som ked-sommelige og trivielle genfortællinger, kun af og til illumineret af markante skuespillerpræstationer. Det var den sædvanlige danske kulturelle middel-mådighed, der slog igennem i *Vor fælles*

Ven, *David Copperfield*, *Store Forventninger* og *Lille Dorrit*. Man kan ikke være uenig med Harald Engberg, der i sin stadig læseværdige og glimrende lille bog 'A.W.Sandberg og hans Film' kalder *Lille Dorrit* for den ringeste af dem.

Efter skarer af traditionelle historisk-litterære Dickens-film i den anglo-amerikanske manér fulgte efter den anden verdenskrig tre storartede britiske film, fulde af fantasi, barsk humor og grotesk social realisme, David Leans *Store forventninger* og *Oliver Twist* fra 1946 og 1948 og Cavalcantis *Nicholas Nickleby* fra 1947, der var mindre stor i slaget og prestigebetonet end Leans, men absolut ikke mindre interessant.

I nyere tid har Dickens-filmene ikke været så talrige. Og vi skal helt frem til 1982, til Trevor Nunns TV-serie i ni dele efter 'Nicholas Nickleby', førend der er grund til at beskæftige sig med Dickens på film eller TV. Trevor Nunns serie var ganske vist først og fremmest for os fattigrøve, der ikke kunne drage til London eller New York for at se Royal Shakespeare Companys dramatisering, som nu er en teaterhistorisk milepæl. Men Trevor Nunns televisering med sin geniale kombination af det episke og det dramatiske og det dialektiske spil i iscenesættelsen satte simpelthen en ny standard, ikke blot for Dickens på skærm eller lærred, men for TV-dramatik overhovedet.

Filmatiseringen

En ny standard sættes der ikke i Christine Edzards filmatisering af 'Little Dorrit', og under førstedelen 'Nobody's Fault' kan man godt gribe sig i at småke-de sig lidt. Beretningen om familien Dorrits tilværelse i gælds fængslet Marshalsea, hvor Dickens' egen far opholdt sig en tid på grund af fattigdom, er relativt traditionelt afviklet som fortælling. Det moderne i holdningen spores i beskrivelsen af fængslet, der selvfølgelig er et sindbillede på det engelske samfund under den gryende kapitalisme, der kan føre til såvel den højeste lykke som til den dybeste ulykke. Edzard har tydeligvis nedtonet gruen i gælds fængselstilværelsen. Beboerne i Marshalsea er ganske vist ufrie, men hvem er ikke det i det moderne samfund, og William Dorrits ulykkelige skæbne skyldes en ufuldstændig kontrakt med Omsvøbsdepartementet, et satirisk koncentrat af statslige myndigheder. Og hvem kan ikke falde i kløerne på de statslige myndigheder, blive et offer for bureaukratiet.

Lille Dorrit bliver væsentlig mere interessant i andendelen 'Little Dorrit's Story'. Her låner Edzard nemlig fra Dic-

T.v. Alec Guinness. Øverst Sarah Pickering. Nederst Cyril Cusack.

kens selv, der også lader dele af sin bog blive fortalt af Amy. Og det er da den unge piges synsvinkel, der anlægges på hændelserne i andendelen. Har *Lille Dorrit* da ikke den fængslende dialektik, som var det konstant fængslende i Trevor Nunns *Nicholas Nickleby*, illusionsspillet, så har den dog en æstetisk og dramaturgisk spænding i og med at dialektikken i filmen er baseret på de to synsvinkler i henholdsvis første og anden del. Vi får af og til den samme scene i andendelen, som vi kender fra førstedelen, men med en anden accent, og derved uddybes og nuanceres skildringen.

Over for romanen kan man måske nok sige, at filmen kommer til kort, fordi den ikke har bogens vældige rigdom på karakterer. En del har nødvendigvis måttet skæres væk. Og Christine Edzard har heller ikke til fulde løst det problem, der eksisterer, når man skal filme Dickens i dag. Hvordan skal man afveje de mange ingredienser mod hinanden? Det socialt anklagende over for det eventyrlige, det individuelt-beskrivende over for den kollektive afmaling af et samfund bestemt af pengene. Det litterære arvegods over for det ny-opfundne osv. osv. Men er man ikke besværet af at have romanen stærkt present er disse problemer ikke presserende. Og de huller i filmen, som der er i førstedelen, fyldes til en vis grad ud i andendelen.

Portrætkunst

Men fremfor alt har denne nye udgave af *Lille Dorrit* sin styrke i det, som altid har været de engelske Dickens-films force, skuespillerne. Mens man sidder og følger historien og karaktererne folde sig ud i det lange forløb får man en stærk fornemmelse af, at England har verdens bedste skuespillere, og at de engelske skuespillere naturligvis har en gangske særlig forståelse for Dickens' personer.

Derek Jacobi og Alec Guinness som Arthur Clennam og William Dorrit er i mesterklassen og så fuldkommen indforstået med deres personer, at man har meget vanskeligt ved at forestille sig andre i de roller, og kan skuespillere nå længere? Her er der tale om en nuanceret, sandfærdig og følsom portrætkunst, der får disse to mænd til at ligne nogen, som vi kender fra det, man kalder det virkelige liv. Men også Joan Greenwood i hvad, der skulle blive hendes sidste film som Arthurs puritanske og uforsonlige mor, til det sidste rugende over en hemmelighed, og Cyril Cusack som William Dorrits tyste og selvudslettede bror er mageløst præcise. Og den purunge og uprøvede Sarah Pickering får skabt en skær, yndefuld og sårbar pigeskikkelse som Amy Dorrit.

Der er således grunde nok til, at man lader sig lukke ind i den dickenske verden, som åbnes endnu engang med *Lille Dorrit*. Litteratur og film har atter indgået en lykkelig alliance.

Lille Dorrit

Little Dorrit. England 1987. I & M: Christine Edzard. P: Sands Films og Cannon Screen Entertainment. F: Bruno De Keyser. K: Olivier Stockman, Fraser Maclean. Medv: Derek Jacobi (Arthur Clennam), Joan Greenwood (Mrs. Clennam), Alec Guinness (William Dorrit), Sarah Pickering (Little Dorrit), Cyril Cusack (Frederick Dorrit). 1. del 176 min., 2. del 181 min.